
AZƏRBAYCAN RƏSSAMLARININ YARADICILIĞINDA İSLAM ÖLKƏLƏRİ

Müasir Azərbaycan cəmiyyəti multikultural dəyərlərə dərin hörmət və ehtiramı, tolerantlığı ilə seçilir. Artıq çoxdan bəridir ki, multikulturalizm Azərbaycanda həyat tərzinə çevrilmişdir. Ölkə başçısı İlham Əliyevin təbircə desək, multikulturalizmin alternativini yoxdur. Təsadüfi deyil ki, 2016-cı il ölkəmizdə multikulturalizm ili elan olunmuşdu.

Azərbaycan Qərb ilə Şərq dünyasının qovşağında yerləşən dünyəvi dövlətdir. Tarixən Qərblə Şərqi arasında yerləşən ölkəmiz istər Avropa, istərsə də İslam dünyası dəyərlərindən bəhrələnmişdir. 2017-ci il ölkəmizdə İslam həmrəyliyi ili elan edilmişdir. Bu, həm də IV İslam Həmrəyliyi oyunlarının ölkəmizin paytaxtı Bakıda keçirilməsi ilə əlaqədardır. Əslində multikulturalizmin davamı olan İslam həmrəyliyi Azərbaycanın milli və dünyəvi dəyərlərə ehtiramının bir nişanəsidir.

İslam dəyərlərinə hörmətlə yanaşılması eyni zamanda milli-mənəvi dəyərlərimizə verilən qiymətdir. Çünki Azərbaycan islam dünyasının bir parçasıdır. Xalqımız yüz illər boyu islam dininin maddi və mənəvi dəyərlərindən faydalanmış, milli mədəniyyətin formalaşmasında bu dəyərlərə istinad etmişdir. İslam mövzusu təsviri sənətdə də geniş təmsil olunub. Maraqlı olan budur ki, rəssamlarımız bu mövzuya təkcə müasir mərhələdə - dinimizin, milli adət və ənənələrimizin dövlət tərəfindən qorunduğu, təbliğ edildiyi bir dövrdə müraciət etməyiblər. Hələ ötən əsrin 60-70-ci illərində, əgər belə demək mümkünsə, sovet ideologiyasının tüğyan etdiyi bir zamanda bir çox Azərbaycan rəssamı öz yaradıcılığında islam ölkələrini əks etdirmiş, müsəlman xalqlarının məişətini, adət və ənənələrini kətan üzərində canlandırırmışdır.

Əlbəttə, o illərdə multikulturalizm, islam dəyərləri kimi ifadələr heç də geniş yayılmamışdı. Müsəlman dünyasına - ərəb ölkələrinə, Türkiyəyə yaradıcılıq ezamiyyətlərinə gedən rəssamlarımız öz yaradıcılıq nümunələrini Şərq xalqlarının həyatından lövhələr kimi təqdim edirdilər. Lakin dövrən dəyişmiş, ölkəmiz öz müstəqilliyinə qovuşmuşdur. Cəmiyyətimiz bir çox dəyərlərinə ye-

nidən sahib çıxmaq əzmindədir. Vaxtilə unudulmuş kimi görünən, hətta qeyri-rəsmi olaraq yasaqlanan milli adət və ənənələrimiz bu gün yenidən inkişaf etməkdədir. Bu dəyərlərin mühüm bir qolu olan dini dəyərlərimiz dövlətimiz və xalqımız tərəfindən daim qorunur və inkişaf etdirilir. Təbii ki, belə bir şəraitdə vaxtilə fəaliyyət göstərmiş müxtəlif rəssamların yaradıcılığındakı islam motivlərinə bir daha üz tutmaq, onları yenidən dəyərləndirməyin vaxtı çatmışdır. Salam Salamzadə, İsmayıl Axundov, Kazım Kazımzadə, Davud Kazımov, Elbəy Rzaquliyev, Əbdülxalıq, Nəcəfqulu, Rasim Babayev və bir çox başqalarının yaradıcılığında özünü büruzə verən islam dünyası motivləri XX əsr mədəniyyətinin qiymətli nümunələri kimi gözlərimiz önündə yenidən canlanmalıdır. Həmin qiymətli rəssamlıq nümunələri bu gün cəmiyyətdə özünə möhkəm yer tutmuş multikulturalizm və onun davamı olan islam həmrəyliyi ideyalarını bədii müstəvidə olduqca kamil və dolğun surətdə əks etdirirlər.

Ötən əsrin 60-70-ci illərində yaradıcılığında müsəlman ölkələrinin həyatını əks etdirən rəssamlardan biri Tağı Tağıyev olmuşdur [1, 259]. Rəssamın miras qoyub getdiyi zəngin bədii irsin xeyli hissəsini xarici ölkələr seriyası təşkil edir. Bu seriyanın müəyyən qismi müsəlman ölkələrinə aiddir. Marafıdır ki, Tağı Tağıyevin yaradıcılığında islam dünyası mövzusu əsasən Afrika ölkələri timsalında öz əksini tapır. Tağı Tağıyev həm Şimali Afrikanın ərəb ölkələrində, həm də ekvatorial Afrikada yaradıcılıq ezamiyyətlərində olmuş azsaylı rəssamlarımızdandır. “1961-ci ildə Tağı Tağıyev Qərbi Afrika ölkələrinə yaradıcılıq ezamiyyətinə gedir. O, Mərakeş, Qvineya, Seneqal, Fil Dişi Sahilinə səfər edir” [2, 38]. Bu ezamiyyətlərin təsiri altında rəssam yağlı boya ilə bir sıra tablolar yaratmışdır ki, onlar bu gün XX əsr Azərbaycan təsviri sənətinin layiqli nümunələri kimi dəyərləndirilir.

T. Tağıyevin islam ölkələri mövzusunda işlədiyi tablolar daha çox mənzərə, portret və tematik janrlara aiddir. Bu əsərlərdə yerli mənzərələrin rəngarəngliyi, Afrika məişətinin əlvanlığı realist səpkidə əks olunub. Rəssamın fırçasına məxsus “Tanjer limanı” (1962) adlı əsər onun Şimali Afrikaya səyahətinin təəssüratı altında yaradılıb [2, 40]. Əsərdə Mərakeşin şimalında, Aralıq dənizi sahilində yerləşən Tanjer şəhərinin yüksək baxış nöqtəsindən işlənmiş sahil-boyu hissəsi əks olunub. Kompozisiyanın mərkəzində geniş və uzun damba təsvir edilmişdir. Yarımdayrə şəklində dənizin içərilərinə doğru uzanan bu damba limanı dağıdıcı dalğalardan qoruyur. Dambanın dənizə baxan tərəfində rəssam ağ köpüklü dalğalar təsvir etmişdir. Dambanın içəri tərəfində isə sular sakit, göm-göydür. Əsərdə bu qədim şəhərin orta əsr müsəlman memarlığı

üslubunda tikilmiş sahilboyu müdafiə qüllələri, onların ətrafında müxtəlif tikililər, yaşıllıqlar, kiçik evlər və s. görünür. Tablo təbii və parlaq rəngləri ilə seçilir. Əsərin kolorit həllində göy, ağ və qırmızı tonlar üstündür ki, bunlar da dənizi, sahilboyu dambanı və evləri əks etdirir.

Tağı Tağıyev Afrika xalqlarının məişətini, sadə insanları təcəssüm etdirən maraqlı tabloların müəllifidir. Rəssamın Afrika seriyası təbiət və məişətin rəngarəng koloriti ilə yadda qalır. Bu baxımdan onun “Ana səadəti” (1961) adlı tablosu daha maraqlıdır. Tabloda gənc ana və onu əhatə edən iki övladının - kiçik qız və oğlan uşağının təsvirləri yer alır. Kompozisiyanın mərkəzində təsvir edilən gənc qadının əynində parlaq sarı rəngli don vardır. Bu don qadının şokolad rəngli dərisi ilə zəngin kolorit ahəngdarlığı yaradır. Gənc ananın başında afrikalı qadınların istifadə etdiyi qırmızı rəngli dolama sarğı – başlıq vardır. Onun gülümsər siması bir qədər yana istiqamətlənmişdir. Qadının tünd rəngli dərisinin fonunda dişlərinin ağlığı daha aydın nəzərə çarpır. Uzunsov formalı kompozisiyanın alt hissəsində rəssam gənc ananın iki övladını təsvir edib. Ön plandakı nisbətən böyük qızın gülümsər baxışları anasının baxışları ilə eyni istiqamətə yönəlmişdir. Əks tərəfdə əynində sarı rəngli qısaqol köynək olan kiçik qardaş görünür; o da uşaq səmimiyyəti əks olunan simasını sanki qeyri-iradi olaraq anasının və böyük bacısının baxdığı tərəfə yönəlib.

Rəssamın Afrika seriyasından olan başqa bir mənzərəsinə diqqət yetirək. “Afrika mənzərəsi” (1971) adlanan bu tablo bir-biri ilə bağlı olmayan kompozisiya elementlərinə görə daha çox simvolik mənə daşıyır. Əgər “Tanjer limanı”nda rəssam şəhər mənzərəsini əks etdirmişsə, bu tabloda gözlərimiz önündə rəngarəng Afrika təbiətinin xarakterik mənzərəsi canlanır. Zəngin koloriti ilə seçilən əsərin mərkəzində yelpikvari palma ağacları təsvir olunub. Arxa plandakı tünd yaşıl və göy tonlarla işlənmiş sıx meşəliyin fonunda palmalar daha aydın nəzərə çarpır. Kompozisiyanın alt hissəsində xarakterik bir detal kimi rəssam afrikalı kişinin təsvirini yerləşdirib. Başında qırmızı çalma olan kişinin aydın, səmimi, bir qədər sanki gülümsər baxışları tamaşaçıya yönəlib.

Əgər Tağı Tağıyevin müsəlman ölkələri seriyasında Afrika təsvirləri üstündürsə, digər bir görkəmli rəssamın – Kazım Kazımsadənin xarici tematikasında ərəb ölkələri üstünlük təşkil edir. Bu baxımdan onun İraq seriyasına daxil olan rəsmləri maraqlı, çoxfıqurlu kompozisiyası ilə diqqəti daha çox cəlb edir. Rəssam əsasən şəhər görüntülərinin, memarlıq həcmələrinin sxematik təsvirlərini yaratmışdır. Əsasən sulu boya ilə işlənmiş bu kompozisiyalar müəyyən qədər teatr-dekorasiya rəssamlığını xatırladır. Belə ki, əsərlərin

əksəriyyəti yaxın baxış məsafəsindən, aşağı nöqtədən işlənmişdir; buradakı şərtilik, sərbəst rəng tonları, dağınıq, bir-biri ilə əlaqəsi olmayan insan surətləri sanki dekorasiya təəssüratı yaradır. Əslində bu, təbii görünməlidir, çünki K.Kazımsadə həm də teatr rəssamlığı sahəsində fəaliyyət göstərmişdir. Onun kitab illüstrasiyalarında klassik poeziyanın lirik motivləri yüksək sənətkarlıqla işlənmişdir. Bu cəhətlər rəssamın “İraq lövhələri”ndə də özünü büruzə verir.

Kazım Kazımsadənin bu mövzudakı yaddaqalan rəsmlərindən biri “Məhəmməd Füzulinin qəbri” adlanır (1973). Əsərdə Kərbəla şəhərinin sxematik görünüşü, ilk baxışda ərəb memarlığına bənzəməyən binaları, küçələr, küçə ilə hərəkət edən insanlar və s. əks olunur [3, 69]. Sulu boya ilə işlənmiş bu tablo zəngin kolorit effektinə malikdir. Binaların gün tutmayan kölgəli fasadlarının tünd göy siluetləri cənub günəşinin başdan-başa parlaq sarı rəngə boyadığı səma fonunda daha aydın nəzərə çarpır. Əsər kompozisiya baxımından qənaətbəxş sayıla bilsə də, onun ideya-bədii məzmunu, daşdığı ad ilə bağlılığı sonadək öz ifadəsini tapa bilməmişdir. Kompozisiyada böyük Azərbaycan şairinin qəbri əvəzinə bir qədər süst təsir bağışlayan şəhər həyatı əks olunub. Ön planda verilən çoxüzüzlü köşk-rotunda məqbərə effektinə malik deyil.

K.Kazımsadənin “İraq lövhələri”nə daxil olan sulu boya ilə işlənmiş başqa bir rəsm əsəri “Antik abidə” adlanır (1973). İstər kompozisiya, istərsə də kolorit effektləri baxımından bu əsər “Məhəmməd Füzulinin qəbri” əsəri ilə oxşar cəhətlərə malikdir. Əsərdə antik memarlıq abidəsinin qalıqları – baştağ, sütunlar və s. görünür. Rəsm əsərinin sarı və göy rənglərdən ibarət təzadlı koloriti onu daha effektiv göstərir. Ön planda milli ərəb geyimində olan iki nəfərin təsviri görüntülərin məhz ərəb dünyasına aid olduğunu tamaşaçıya xatırladır. Kompozisiyanın ümumi quruluşunda özünü büruzə verən teatr-dekorasiya effektləri onu daha maraqlı göstərir.

Ərəb seriyası istedadlı fırça ustası Salam Salamzadənin yaradıcılığında daha geniş təmsil olunmuşdur. Təsadüfi deyildir ki, o, 1974-cü ildə Nasir adına Beynəlxalq mükafat laureatı adına layiq görülmüşdü [4]. Ötən əsrin 60-70-ci illərində Azərbaycan təsviri sənətində ərəb tematikasının ideya-bədii, məzmun və kolorit etibarlı ən parlaq nümunələrinin yaradılmasında S.Salamzadə yaxından iştirak etmişdir [5]. Onun Misir, İraq və başqa ərəb ölkələrinə etdiyi səfərlər çoxsaylı tablolarla təcəssüm olunan ərəb seriyasının yaranmasına səbəb olmuşdur. Yağlı boya ilə işlənmiş bu əsərlər içərisində mənzərə, tematik və portret janrları üstündür.

S.Salamzadənin ərəb seriyasına daxil olan maraqlı əsərlərindən biri “Sfinks” adlanır. Rəssamın Misirə səyahətinin təsiri ilə yaradılmış bu tablo tematik-

mənzərə xarakterlidir. Kompozisiyanın mərkəzində, bir qədər sağda Qahirə yaxınlığındakı məşhur abidənin – Sfinks heykəlinin təsviri yer alır. Arxa planda – qızılı-sarı səhranın və göyün fonunda ehramlar diqqəti cəlb edir. Ön planda isə rəssam sadə insanların gündəlik həyatını əks etdirmişdir. Yerli əhalini təmsil edən insanların bir qismi isti qumların üstündə oturmuş, bir qismi isə dəvəsi ilə yanaşı duraraq sanki zəngin xarici turistlərin dəvə üstündə gəzmək, yadigar fotoşəkil çəkdirmək xəşişi ilə onlara yaxınlaşacağını gözləyir [5].

Əsərin kolorit həllində sarı və göy rəng tonları üstündür. Bunlar müvafiq olaraq səhranı və səmanı təcəssüm etdirir. Ərəb landşaftı üçün xarakterik olan bu iki rəngi digər rəssamların, misal üçün K.Kazımzadənin yaradıcılığında da müşahidə etmək mümkündür.

S.Salamzadənin Misir seriyasına daxil olan “Asuan. Fasilə” əsəri Nil çayı üzərində məşhur Asuan bəndinin çəkilməsi ilə əlaqədar yaranmışdır. Tematik xarakter daşıyan bu tabloda əməkçi insanların nahar fasiləsinə çıxması təsvir olunur. Kompozisiyanın sol hissəsində kölgədə əyləşən işçilərin bir qrupu nəzərə çarpır. Əks tərəfdə ayaq üstə duran orta yaşlı kişi yanındakı fəhlə qıza nə isə deyir. Bu coxfiqurlu, eyni zamanda sadə kompozisiya maraqlı kolorit həllinə malikdir. Ön plan nisbətən kölgəli olduğundan rəssam burada daha çox tünd rənglərdən istifadə etmişdir. Arxa planda isə qızılı-sarı, səhra tipli ərəb landşaftı özünü büruzə verir. Burada tikinti ilə bağlı xarakterik detallar – yük maşını, müxtəlif avadanlıqlar və s. görünür.

S.Salamzadənin İraq seriyası da xarakterik detallarla zəngindir. Buraya şəhər mənzərələri ilə yanaşı, həm də sadə xalqın həyat və məişətindən bəhs edən tablolar, portretlər daxildir. “Su dalınca”, “İraqlı kişi”, “İraq uşaqları” və başqa tablolar bu qəbildəndir. Sonuncu əsərdə yan-yana duraraq əl-ələ verən, tamaşaçıya baxan üç balaca uşaq təsvir olunub. Uşaqların köhnə, rəngi solmuş geyimləri, məsum simalarındakı ehtiyac nişanələri onların qayğısız uşaqlıq çağlarına yaraşmayan çətin həyat şəraitindən xəbər verir.

Ümumiyyətlə ərəb seriyası ötən əsrin 60-70-ci illərində və daha sonra Azərbaycan rəssamlarının xarici tematikasında üstün yer tutmuşdur. O illərdə rəssamlarımız xarici ölkələrə yaradıcılıq ezamiyyətlərinə gedir, oradan etüd və eskizlərlə, zəngin səfər təəssüratları ilə geri döndürüldülər ki, bu da maraqlı, koloritli əsərlərin meydana çıxmasına səbəb olurdu. Lakin yaşadığımız dövrdə vəziyyət xeyli fərqlidir. Hazırda ənənəvi yaradıcılıq ezamiyyətləri demək olar ki, yox dərəcəsindədir, rəssamların tematikasında xarici süjetlər get-gedə daha çox abstrakt əhvali-ruhiyyəli kompozisiyalarla əvəzlənməyə başlamışdır.

Digər tərəfdən xaricə səfər etməyin asanlaşdığı, informasiya texnologiyalarının, internetin geniş yayıldığı müasir dövrdə xarici tematika rəssamları əvvəllərdə olduğu qədər cəlb etmir. Nəhayət, bu gün azərbaycanlı rəssamların xeyli qismi, xüsusən gənclər xarici ölkələrdə - Türkiyə, Almaniya, ABŞ, Rusiya və başqa yerlərdə yaşayaraq çox zaman kommersiya xarakterli, modernist əhvali-ruhiyyəli yaradıcılıqla məşğul olurlar. Onlar üçün xarici tematika bir qədər anlaşılmaz, qeyri-müəyyən məna kəsb edir.

Lakin xarici tematika, o cümlədən müsəlman ölkələrinin həyat və məişətinin təsviri bu gün də müəyyən qədər öz əhəmiyyətini qoruyub saxlamışdır. İstər yaşlı, istərsə də orta və gənc nəsil Azərbaycan rəssamları bu mövzuya müraciət edirlər. Hazırda xarici tematikaya aid tablolar həm müxtəlif ölkələrə bilavasitə edilən səfərlərin, həm vaxtilə gerçəkləşdirilmiş səfərlərin xatirələrinin, həm də internet görüntülərinin təsiri ilə yaranır.

Müasir dövrdə xarici tematikanın uğurlu nümunələrini yaradan rəssamlar içərisində qocaman sənətkar Cəmil Müfidzadənin yaradıcılığı xüsusilə seçilir [6]. O, dünyanın bir çox ölkələrində, o cümlədən müsəlman ölkələrində olmuş, yaradıcılığı üçün olduqca zəngin materiallar toplamışdır.

Rəssamın Misir qrafik seriyası xüsusilə böyük maraq doğurur. “Cəmil Müfidzadənin 2006-cı ildə Bakıda sənətsevərlərə təqdim etdiyi “Misir təəssüratları” silsiləsi onun bu vaxta qədər də dünyanın memarlıq möcüzəsi hesab olunan ehramların vətəninə yaradıcılıq səfərinin nəticəsi idi. İki il əvvəl Misirdə olan rəssam geri dönəndən sonra topladığı zəngin təsvir materialını yaddaqalan lövhələrə çevirməyə nail olmuşdu” [7, 159]. Bu seriyada rəssamın özünəməxsus qrafik üslubu aydın şəkildə təzahür edir. C.Müfidzadənin yaradıcılıq üslubu üçün neytral ağ fon, rənglərdən az istifadə olunması, kompozisiyaların ağ-qara əsər təəssüratı yaratması xarakterikdir. Rəssamın bədii üslubunun digər xarakterik xüsusiyyətləri kimi bəzi tablolarla özünü büruzə verən simmetrikliyi (misal üçün, iki dəvənin eyni pozada üzbəüz dayanması), həmçinin ağ neytral fonda iri ölçüdə verilmiş qırmızı günəşi qeyd etmək olar. Rəssamın bir çox rəsmlərində ağ fonda yer alan iri ölçülü qırmızı günəş təsvir olunub ki, bu da istər-istəməz Yaponiyanın bayrağını (ağ fonda qırmızı günəş) yada salır.

C.Müfidzadənin Misir seriyası özünəməxsus tematikliyi ilə seçilir. Rəssamın əsərlərində şəhər mənzərələrinə, əmək motivlərinə rast gəlinmir. O, daha çox gündəlik səhnələr, rəmzi xarakterli tematik lövhələr yaradır.

Rəssamın “Gəzinti” (2005) adlı əsərində gənc ailənin dəvə belində gəzintiyə çıxması təsvir edilmişdir. Bu sadə kompozisiya maraqlı məişət detalları ilə

zəngindir. Dəvənin belində qabaqda ağ geyimli kişi, onun arxasında isə qara çadralı, qucağında uşaq tutmuş gənc qadın əyləşmişdir. Dəvənin belinə müxtəlif tikmələr, kiçik xalçalar salınmışdır. Ailə gəzinti üçün lazım olan əşyaları – xurcunu, su səhəngini, çantanı, həmçinin maqnitofonu dəvənin belindən asmışdır. Tələsmədən irəliləyən dəvə əsərə sakit əhvali-ruhiyyə verir.

Ümumiyyətlə C.Müfidzadənin kompozisiyalarında dinamika zəif, simvolla isə əksinə, güclü ifadə edilmişdir.

Sakit əhvali-ruhiyyə rəssamın “Qısa istirahət” (2005) əsəri üçün də xarakterikdir. Burada səhra ilə hərəkət edən bədəvilərin yolüstü istirahət etmələri əks olunub. Əsərdə diz çökərək qızmar qumun üstündə oturmuş dəvələr, onların yanında isə əyləşərək dincələn bir neçə bədəvi ərəb təsvir edilmişdir. Dəvələrdən biri ayaq üstündədir. Uzaqda bir nəfər bədəvi də ayaq üstə dayanaraq sanki bu kiçik karvanın keşiyini çəkir.

Mövzu və kompozisiya baxımından rəssamın “Gənc bədəvilər” (2005) əsəri “Qısa istirahət” kompozisiyasına yaxındır. Oxşar kompozisiya elementləri bu rəsmdə də təkrarlanır. Misir ehramlarının fonunda təsvir edilmiş dəvələr və onların yanında oturmuş ağ libaslı bədəvilər istirahət səhnəsini yada salır.

Kompozisiya və məna baxımından C.Müfidzadənin Misir lövhələri bir-birinə bənzəyərək eyni bir kompozisiya təəssüratı yaradır. Bu əsərlərin əksəriyyətində ciddi özünəməxsusluq, fərdilik xüsusiyyətləri yoxdur. Kifayət qədər diqqətlə, kamil işlənməsinə baxmayaraq həmin rəsmlər eskiz xarakteri daşıyır. Yalnız rəmzi motivlərin əks olunduğu bəzi rəsmlər kompozisiya tamlığı, fərqli keyfiyyətləri, ideya-bədii məzmunu ilə yadda qalır.

Rəssamın “Namaz vaxtı” (2004) əsəri həm kompozisiya, həm də rəmzi mahiyyət daşıması baxımından daha maraqlı və məzmunludur. Əsərin sadə kompozisiyası dörd əsas elementdən – namaz qılan şəxsədən, onun dəvəsindən, tənha palma ağacından və qırmızı günəşdən ibarətdir. Bir sıra kompozisiyalarında zahiri simmetriya nümayiş etdirən rəssam bu əsərdə dörd müxtəlif elementi kompozisiyanın müxtəlif yerlərində, eyni zamanda bir-birinə yaxın yerləşdirməklə maraqlı mütənəssiblik əldə etmişdir.

C.Müfidzadə özünəməxsus qrafik texnika ilə yanaşı yağlı boya ilə də tablolar yaradır. Maraqlıdır ki, rəssam qrafikada rənglərdən demək olar ki, istifadə etmədiyi halda, onun yağlı boya əsərlərində zəngin kolorit mövcuddur. Bu xüsusiyyət rəssamın Türkiyə seriyasına aid tablolarında aydın görünməkdədir. Rəssamın bəzi əsərləri qardaş ölkənin nüfuzlu kolleksiyalarında saxlanılır [8].

Bu baxımdan C.Müfidzadənin ən yaddaqalan əsərlərindən biri “Atatürkün portreti”dir (1998). Nisbətən kiçik və sadə kompozisiyalı bu portretdə rəssam türk xalqının böyük oğlunun olduqca dolğun, realist cizgilərlə zəngin, həyatı surətini yaratmağa müvəffəq olmuşdur. Atatürkün aydın siması, tamaşaçıya zillənmiş mətin, sirayətedici baxışları onun qətiyyətli, eyni zamanda tədbirli dövlət başçısı olduğunu aşkara çıxarır.

Rəssamın qardaş Türkiyə mövzusunda yağlı boya ilə işlədiyi başqa bir əsəri “İstanbul. Gün batarkən” (1997) adlanır. Şəhər mənzərəsi janrında işlənmiş bu tabloda İstanbulun qədim qala divarları təsvir edilmişdir. Kompozisiyanın sağ tərəfində Bosfor üzərindən salınmış körpünün uca tağı diqqəti cəlb edir. Batan günəş tablonu qızılı rənglərə boyamışdır. Əsər zəngin kolorit effektinə malikdir.

Müsəlman ölkələrinin həyat və məişətini əks etdirən əsərlər Azərbaycan təsviri sənətinin mühüm bir istiqamətini özündə əks etdirir. Onilliklər ərzində yaradılmış bu əsərlər Azərbaycan mədəniyyətinin rəngarəngliyinin, xalqımızın islam dəyərlərinə, digər xalqların adət-ənənəsinə hörmət və rəğbətlə yanaşmasının nümunəsidir. Multikultural dəyərlərin böyük əhəmiyyət daşıdığı müstəqil Azərbaycan respublikasında klassik bədii irsimizin mühüm sahəsini əks etdirən bu əsərlər dövrün tələblərinə uyğun şəkildə yenidən dəyərləndirilərək öz həqiqi qiymətini alır.

Açar sözlər: Azərbaycan təsviri sənəti, müsəlman ölkələri, Tağı Tağıyev, Kazım Kazımzadə, Salam Salamzadə.

ƏDƏBİYYAT

1. Əfəndiyev T.İ. Mədəniyyətdə tarixilik və müasirlik. Bakı, “Təhsil”, 2011.
2. Tağı Tağıyev (Mətnin müəllifi Gülnaz Quliyeva). Bakı, “Şərq-Qərb”, 2013.
3. Sadıq Şərifzadə, Kazım Kazımzadə (Mətnin müəllifləri Toğrul Əfəndiyev, Gülnaz Quliyeva). Bakı, “Şərq-Qərb”, 2013.
4. <http://shamakhi-encyclopedia.az/salamzad%C9%99-salam-%C9%99bdulqasim-oglu/>
5. <https://ochagsamara.wordpress.com/tag/salam-salamzad%C9%99/>
6. <http://sia.az/az/news/culture/398380-cemil-mufidzadenin-80-illik-yubiley-sergisi-kecirilib>
7. Əliyev Z. Cəmil Müfidzadə. Cizgilərə hopan ömür. Bakı, “Oskar”, 2011.
8. Əliyev Z. <http://www.kaspi.az/az/cizgilere-hopan-mr/>

Севиндж Велиева (Азербайджан)**Исламские страны в творчестве азербайджанских художников**

В статье говорится о творчестве азербайджанских художников, посвятивших, в рамках зарубежной тематики, немало ярких и колоритных полотен жизни мусульманских народов. Весьма интересны и по сей день актуальны многочисленные композиции Таги Тагиева, Казима Казимзаде, Салама Саламзаде, созданные в 60-80-х годах прошлого века и посвященные теме арабских стран. Вызывают интерес также графические работы Джамиля Муфидзаде, написанные на египетскую тему. Заслуживают внимания и масляные картины художника, посвященные турецкой тематике. В наше время, когда в стране проводится политика мультикультурализма, возрождаются национальные традиции и духовные ценности, эти работы заново приобретают актуальность, рассматриваются в контексте солидарности исламских стран и народов.

Ключевые слова: изобразительное искусство Азербайджана, мусульманские страны, Таги Тагиев, Казым Казымзаде, Салам Саламзаде.

Sevinj Valiyeva (Azerbaijan)**Islamic countries in the works of Azerbaijani artists**

The paper highlights the works of Azerbaijani painters, who devoted a lot of bright and colorful paintings of the life of Muslim peoples within the framework of foreign subjects. Very interesting to this day are the numerous compositions of Taghi Taghiyev, Kazim Kazymzade, Salam Salamzade, created in the 60-80s of the last century and dedicated to the theme of the Arab countries. Graphic works by Jamil Moufidzade, written on the Egyptian theme cause also of interest. Deserves attention as well, oil paintings of the painter, dedicated to the Turkish theme. Nowadays, when the policy of multiculturalism is being carried out in the country, national traditions and spiritual values are being revived, these works becoming more relevant are considered in the context of the solidarity of Islamic countries and peoples.

Key words: fine art of Azerbaijan, muslim countries, Taghi Taghiyev, Kazim Kazimzadeh, Salam Salamzadeh.